

Т.А. Бутенко, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВ

У статті зроблено висновок про вагомий вплив інформації як ресурсу на обґрунтованість та ефективність прийняття управлінських рішень, необхідність системного використання інформації та організації інформаційного забезпечення діяльності агропідприємств з метою підвищення конкурентоспроможності їх продукції. Проаналізовано проблеми інформаційного забезпечення діяльності агропідприємств. Запропоновано одним з ефективних напрямів удосконалення управління необхідність розробки нових і удосконалення існуючих інформаційних систем аграрного менеджменту. Визначено вимоги до методології створення та впровадження інформаційних систем управління аграрними підприємствами і потреба у вагомій фінансовій підтримці держави з вирішення цього питання.

Ключові слова: управління, економічна ефективність, інформація, інформаційне забезпечення, інформаційна технологія, інформаційна система.

Постановка проблеми. У ринкових умовах інформація є одним з основних чинників, що визначають ефективність управлінської праці. Збільшення обсягів інформації, ускладнення вирішуваних керівниками підприємств і організацій завдань, необхідність обліку багатьох взаємозв'язаних чинників, потреба орієнтуватися в умовах, які швидко змінюються – все це настійно вимагає створення відповідного інформаційного середовища.

Ефективність ринку залежить не лише від наявності інформації, але й від вільного обміну нею. Важливим є не сам процес нагромадження інформації, а обґрунтування необхідних її обсягів, оскільки часто відчувається як її брак, так і надмірність через несистематизованість корисних даних. Питання інформаційного забезпечення аграрного менеджменту залишаються актуальними, тому що агропідприємства не можуть продуктивно функціонувати в умовах обмеженого інформаційного поля та недосконалості інформаційних процесів.

Слід відмітити, що на даний час рівень інформаційного забезпечення управління аграрним виробництвом в Україні не відповідає вимогам світового досвіду. Величезна кількість рекламної інформації щодо ресурсів і технологій нав'язується через засоби масової інформації. Вона не завжди є об'єктивною та науково обґрунтованою, що в багатьох випадках призводить до негативних наслідків для сільськогосподарських підприємств. Тому проблема інформаційного забезпечення діяльності агропідприємств потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування ефективної системи інформаційного забезпечення аграрного виробництва давно є об'єктом пильної уваги наукових досліджень і методичних розробок. Такі вчені як В.В. Дерлеменко, І.М. Криворучко, М.Ф. Кропивко, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, Б.К. Скірта, С.О. Тивончук і багато інших внесли вагомий вклад в розвиток інформатизації процесів управління аграрним підприємством.

Принципи, що закладені у роботах цих авторів стали фундаментом для подальших досліджень у даній сфері, а саме:

- макроекономічні умови в значній мірі визначають ефективність роботи агропідприємств, однак результативність їх праці також залежить від їх здатності швидко орієнтуватися в нових економічних умовах, а для цього потрібно володіти актуальною, достовірною інформацією для прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- розвиток ринкової економіки, освіти і самої науки, її подальше розширене відтворення потребує достатнього рівня розвитку сучасної інформаційної інфраструктури, спроможної забезпечити своєчасне отримання інформації в доступній формі;
- розвиток ринку інформації відіграє визначальну роль як важіль економічного зростання у перспективі [1- 3].

Однак, подальший розвиток науки управління і комп'ютерних технологій ставить перед дослідниками цілий ряд нових проблем, вирішення яких потребує системного підходу, а також орієнтації наукових досліджень на нові інформаційні технології та використання попереднього досвіду вирішення питань інформатизації процесів аграрного менеджменту.

Формування цілей статті. Метою дослідження є аналіз проблем інформаційного забезпечення діяльності агропідприємств і визначення напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сучасний етап розвитку процесу управління підприємством характеризується такими

факторами: скороченням проміжних ланок передачі інформації; зменшенням часу між виникненням інформації та її практичною реалізацією у вигляді управлінського рішення; інтенсифікацією інформатизації суспільства в цілому; існуванням інформаційних мереж при відсутності територіальних обмежень; створенням і використанням інформаційних систем; якісно новим характером інформаційних зв'язків між підприємствами і зовнішнім середовищем [4].

Перехід до інформаційного суспільства, заснованого на виробництві, розповсюдженні і споживанні інформації, викликає значні зміни у сфері управління аграрним виробництвом. Так звана нова економіка інформації викликає структурні трансформації цілих галузей виробництва, спричиняє зміну способів конкуренції, що у свою чергу створює передумови для перегляду стратегії бізнесу.

У сучасних умовах інформація є визначальною складовою при використанні всіх інших ресурсів, а перетворюючись на інформаційний ресурс, виконує інтегруючу функцію і стає частиною потенціалу підприємства. З іншого боку, інформація в ринкових відносинах стає товаром, а отже, набуває ще й споживчої вартості.

Збільшення об'ємів інформації, що поступає в органи управління і безпосередньо до керівників підприємств, ускладнення вирішуваних ними завдань настійно вимагають застосування найбільш перспективних інформаційних технологій в процесі прийняття управлінських рішень. Питання впровадження сучасних інформаційних технологій в аграрному секторі економіки є невідкладним і вимагає відповідної підтримки держави.

Однією з проблем, що супроводжує діяльність агропідприємств в Україні є недостатній рівень інформатизації господарських процесів. Відсутність ефективних інформаційних потоків, які об'єднували б усіх суб'єктів аграрного сектору економіки, робить виконання певних функцій неможливими. Одержання своєчасної і достовірної інформації, враховуючи те, що сільгоспвиробники територіально є віддаленими від центрів економічної і наукової діяльності, є актуальним для забезпечення їх життєдіяльності в умовах обмеженості ресурсів і конкуренції.

Ефективність управління підприємством значно підвищується за умови ґрунтовно розробленого інформаційного забезпечення. За результатами досліджень та проведених опитувань встановлено зростаючу значущість інформаційного забезпечення в прийнятті управлінських рішень серед представників сільськогосподарських

підприємств: 90,5 % опитаних вважають інформацію ресурсом за аналогією із сировиною, землею, персоналом, фінансами, а також 100 % опитаних вважають, що ефективне використання інформаційних ресурсів може істотно поліпшити показники діяльності підприємства й принести велику конкурентну перевагу [5, с. 16].

Другою проблемою, безпосередньо пов'язаною з інформаційним забезпеченням та ефективною діяльністю аграрних підприємств, є проблема організації впровадження інновацій і передового досвіду безпосередньо у виробництво. Інноваційна модель принципово змінює економічну організацію суспільства, матеріально-технічну базу виробництва та соціальні відносини, економіко-господарські функції держави. Розвиток ринку інновацій потребує створення необхідної інфраструктури, в тому числі структур інформаційно-консультаційного забезпечення агропромислового виробництва, функціонування якої сприяло б ринковій реалізації технологічних нововведень.

Інформаційне забезпечення базується на поширенні достовірної, перевіреної та практично корисної, з погляду конкретних умов, інформації. В умовах ринку принципово змінюється сам підхід до організації інформаційного забезпечення – основний потік інформації повинен системно направлятися у сферу виробництва, де безпосередньо приймаються управлінські рішення [6, с. 24-28].

Тому, одним з ефективних напрямів удосконалення управління на всіх рівнях, у тому числі аграрного підприємства, є удосконалення існуючих та розробка і впровадження нових інформаційних систем аграрного менеджменту.

Інформаційна система, взагалі, – це сукупність інформації, апаратно-програмних і технологічних засобів, засобів телекомунікації, баз і банків даних, методів процедур обробки даних, персоналу управління, які реалізують функції збирання, передавання, обробки та накопичування інформації для підготовки і прийняття ефективних управлінських рішень.

Предметною областю інформаційних систем менеджменту є менеджмент підприємства, який об'єднує сукупність принципів, засобів і форм управління, спрямованих на ефективне використання ресурсів підприємства з метою одержання найкращих господарських результатів.

Інформаційна система управління підприємством може не тільки забезпечити «замкнений внутрішній» облік і управління, але й доступ і обмін інформацією із зовнішніми партнерами. Сучасна інформаційна система підприємства дозволяє вирішити такі завдання:

- прямий, своєчасний доступ до інформаційного продукту (точну інформацію про хід виробничого процесу в просторі та часі);
- ефективну координацію внутрішньої діяльності та оперативне розповсюдження різноманітних повідомлень;
- ефективнішу взаємодію із суміжниками за рахунок використання більш інформованих та наочних засобів відображення та передачі-прийому повідомлень;
- виділення необхідного і неперервного часу для менеджерів всіх ланок на такі високоефективні види діяльності, як аналіз та прийняття рішень за рахунок зменшення часу на здійснення малопродуктивної діяльності;
- використання якісно кращої технології системного аналізу та проектування оперативного управління на нижній та середніх ланках управління виробництвом.

Сучасна інформаційна система аграрного менеджменту має бути здатною обробляти інформацію за всіма функціями управління і передавати її на всі рівні управління. Для обміну інформацією між рівнями управління застосовуються засоби комунікації та мережні технології.

Інформаційна система аграрного менеджменту має відповідати таким вимогам: бути функціонально повною і включати автоматизацію всіх підсистем, функцій і комплексів задач; мати гнучку структуру, допускати внесення необхідних змін у розроблену модель та забезпечувати нарощування функціональних можливостей в міру необхідності; бути модульною і забезпечувати вирішення проблеми розподілу задач між учасниками процесу управління; бути економічною і забезпечувати захист інформації.

Стратегія розробки інформаційних систем аграрного менеджменту має передбачати виконання ними не тільки традиційних задач, а й забезпечувати можливості оцінювання комерційного ризику з використанням систем штучного інтелекту, моделювання інвестиційно-кредитного механізму розвитку виробництва на основі систем підтримки прийняття рішень [7, с. 39-40].

Розвиток науки управління і комп'ютерних технологій ставить нові вимоги до методології розробки інформаційних систем, особливо в аграрному менеджменті. Основними напрямками удосконалення методології є зниження складності процесу створення інформаційних систем за рахунок повного й точного опису цього процесу та застосування сучасних методів і технологій розробки на всьому життєвому циклі

інформаційної системи – від задуму до реалізації, експлуатації й утилізації; підтримка супроводження та модифікації системи; забезпечення принципу відкритої архітектури; гарантування якості у межах виділеного бюджету.

Сучасні технічні рішення, які з'вилися в останній час та використовують закордонний досвід, а саме мережеві технології Інтернет, а також корпоративні кластерні системи, дозволяють перевести ефективність управління на зовсім новий якісний рівень і вирішують більшість поставлених завдань. Однак, подібні проекти є коштовними, потребують в обслуговуванні відповідного рівня персонал і традиційно спираються на розгалужену і добре розвинену систему цифрових комунікацій, а також на сформовані спеціалізовані бази даних, які керуються і поповнюються централізовано. У зв'язку з цим створення подібних інформаційних систем в сучасних умовах є неможливим без вагомої фінансової підтримки аграрних підприємств з боку держави, що ускладнює процес їх впровадження [8].

Висновки. Інформація, перетворюючись на ресурс, впливає на обґрунтованість та ефективність управлінських рішень завдяки проінформованості управлінців. На сьогодні система інформаційного забезпечення аграрного менеджменту в Україні не відповідає світовим реаліям. Одним з напрямів вирішення цього питання є розробка і впровадження нових та удосконалення існуючих інформаційних систем аграрного менеджменту, формування банків даних сільськогосподарської інформації, що дасть змогу агропідприємствам отримувати достовірну, актуальну інформацію. Сучасні інформаційні системи аграрного менеджменту мають відповідати вимогам: бути функціонально повними; мати модульну структуру; підтримувати цілісність системи; забезпечувати захист інформації; бути економічними. Слід зауважити, що розробка та впровадження інформаційних систем управління аграрними підприємствами потребує вагомої фінансової підтримки держави.

Бібліографічний список: 1. Дерлеменко В.В. Сільськогосподарські інформаційні консультаційно-освітні служби: [монографія] / В.В. Дерлеменко. — К.: ІАЕ УААН, 2001. — 452 с. 2. Кропивко М.Ф. Про концептуальні засади удосконалення системи управління в аграрному секторі / М.Ф. Кропивко, О.П. Савицька // Інформаційні ресурси та їх використання в агропромисловому виробництві: зб. наук. пр. / за ред. П.Т. Саблука, М.Ф. Кропивка та ін. — К.: ІАЕ УААН, 2005. — № 4. — С. 57-59. 3. Ситник В.П. Проблеми удосконалення наукового, інформаційного та

консультаційного забезпечення інноваційного розвитку агропромислового виробництва / В.П. Ситник // Інформаційні ресурси та їх використання в агропромисловому виробництві: зб. наук. пр. / за ред. П.Т. Саблука, М.Ф. Кропивка та ін. – К.: ІАЕ УААН, 2005. – № 4. – С. 9-14.

4. Лисак П.П. Інформаційне забезпечення прийняття рішень в управлінні підприємствами в період становлення ринкових відносин: автореф. дис. ... канд. екон. наук.: спец. 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економіки» / П.П. Лисак – Харків, 2002. – 19 с.

5. Агарков А.О. Інформаційно-консультаційне забезпечення в системі управління сільськогосподарськими підприємствами: автореф. дис. ... канд. екон. наук.: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / А.О. Агарков – Харків, 2010. – 23 с.

6. Бутенко Т.А. Основи агарного консалтингу: конспект лекцій / Т.А. Бутенко. – ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. – Х., – 2012. – 104 с.

7. Андрусенко В.М. Інформаційні системи в менеджменті: опорний конспект лекцій / В.М. Андрусенко. – Харк. держ. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х.: 2008. – 132 с.

8. Бутенко Т.А. Актуальні питання розробки та впровадження інформаційних систем аграрного менеджменту / Т.А. Бутенко, Н.М. Проценко // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3658>. – 2014. – №12.

Т.А. Бутенко Информационное обеспечение эффективной деятельности агропредприятий. В статье сделан вывод о значительном влиянии информации как ресурса на обоснованность и эффективность принятия управленческих решений, необходимость системного использования информации и организации информационного обеспечения деятельности агропредприятий. Проанализировано проблемы информационного обеспечения деятельности сельскохозяйственных предприятий. Предложено одним из эффективных направлений усовершенствования управления аграрными предприятиями необходимость разработки новых и усовершенствование существующих информационных систем аграрного менеджмента. Определены требования к методологии создания и внедрения информационных систем управления аграрными предприятиями и потребность в финансовой поддержке государства в решении этого вопроса.

Ключевые слова: управление, экономическая эффективность, информация, информационное обеспечение, информационная технология, информационная система.

T.A. Butenko. Information support for efficient operation of agricultural enterprises. The article examines the impact of information resources on the validity and effectiveness of managerial decision-making, modern organization of information management of agricultural enterprises, provision of effective access to reliable and relevant information, methods of the systematic information resources use.

The primary problems of the agricultural enterprises information support were discussed: insufficient degree of business processes informatization; the lack of effective information exchange between participants of agrarian market; insufficient development of innovation market infrastructure (access to databases of advanced technologies, consulting services, etc.).

The paper suggests ways to improve agrarian enterprises management: creation of new and development of existing agricultural managements; creation of data banks of agricultural information; inclusion to information systems risk assessment and modeling of commercial credit/investment mechanism of production development.

The requirements for modern information systems of agrarian management were formulated: functional completeness, modular structure integrity, economy, security.

The paper suggests ways of methodology improvements of agricultural information systems management: provision of automation of business processes; quality assurance not acceding budget expenses; support of maintenance, modification, and expandability; compliance with principle of open architecture; scalability; focusing on the existing customers' hardware and software.

The importance of government funding of agricultural enterprises information support was emphasized.

Keywords: management, economic efficiency, information, information support, information technology, information system.